

**SCIENCE**  
**PROBLEMS.UZ**

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences  
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

# Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

12-son (5-jild)

**2025**

# **SCIENCEPROBLEMS.UZ**

## **IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI**

*№ 12 (5) – 2025*

## **АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

## **ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES**

**TOSHKENT-2025**

## **BOSH MUHARRIR:**

Isanova Feruza Tulqinovna

## **TAHRIR HAY'ATI:**

### *07.00.00- TARIX FANLARI:*

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

### *08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:*

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

### *09.00.00- FALSAFA FANLARI:*

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

### *10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:*

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

#### *12.00.00- YURIDIK FANLAR:*

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

#### *13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:*

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

#### *19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:*

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

#### *22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:*

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

#### *23.00.00- SIYOSIY FANLAR*

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

---

## **OAK Ro'yxati**

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

---

**“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari”** elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

**Muassis:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

### **Tahririyat manzili:**

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

### **Bog'lanish uchun telefon:**

(99) 602-09-84 (telegram).

## MUNDARIJA

### 07.00.00 – TARIX FANLARI

|                                                                                                                                                                                       |       |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <i>Hadjamuratova Matlyuba Xoshimovna</i><br>O'ZBEKISTONDA TA'LIM TIZIMIDAGI INNOVATSION ISLOHOTLARNING NATIJALARI.....                                                                | 13-16 |
| <i>Равшанов Махмуд</i><br>ЗАСЛУГИ АЛИШЕРА НАВОИ В ИЗУЧЕНИИ РАЗВИТИЙ ТЮРКСКИХ ЯЗЫКОВ .....                                                                                             | 17-19 |
| <i>Tursunov Bekzot Yandashevich</i><br>FARG'ONA VODIYSIDA HASHAR YO'LI BILAN QURILGAN GIDROINSHOOTLAR<br>TARIXIDAN .....                                                              | 20-24 |
| <i>Jumaboyev Azizjon Sayfiddin o'g'li, Shenkar Michael</i><br>SHARQ MAMLAKATLARIDA MIRZO ULUG'BEK ILMIY MEROSINING O'RGANILISHI .....                                                 | 25-30 |
| <i>Esanova Nilufar</i><br>O'ZBEKISTON–ROSSIYA ENERGETIK ALOQALARI TARIXI:LUKOYL MISOLIDA .....                                                                                        | 31-36 |
| <i>Asadova Ra'no Baymanovna</i><br>OLIY TA'LIM VA ILMIY-TEXNIK HAMKORLIK:<br>O'ZBEKISTON HINDISTON HAMKORLIGINING ILMIY SALOHİYATI VA ISTIQBOLLARI ...                                | 37-40 |
| <i>Aytmuratova Janilsin</i><br>FROM THE HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF ARCHAEOLOGICAL SCIENCE<br>IN KARAKALPAKSTAN .....                                                               | 41-44 |
| <i>Toreniyazov Jalgas Yerjanovich, Rzaeva Manzura Abatovna</i><br>JANUBIY OROL BO'YI SHAHARLARI TARIXI BO'YICHA MANBALAR<br>(SHARQ MANBALARI).....                                    | 45-49 |
| <i>Baqoyev Umidjon Shuhrat o'g'li</i><br>ABBOS I VA VALI MUHAMMADXON O'RTASIDAGI SIYOSIY ALOQALAR .....                                                                               | 50-55 |
| <i>Mo'minov Xusanboy Madaminjonovich, Qodirjonov Omadjon Tavakkaljon o'g'li</i><br>ANDIJON VILOYATI SUV XO'JALIGI BIRLASHMASI FAOLIYATI TARIXIDAN<br>(1991-1996-YILLAR MISOLIDA)..... | 56-60 |
| <i>Elboyeva Shaxnoza</i><br>XOTIN-QIZLARNING PEDAGOGIK FAOLIYATDA TUTGAN O'RNI:<br>TARIXIY JARAYON VA HOZIRGI TENDENSIYALAR .....                                                     | 61-65 |
| <i>Choriyeva Nargiza Ibotovna</i><br>O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYASIDA TURIZM SOHASINING HUQUQIY<br>ASOSLARI VA UNING ZAMONAVIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARI .....             | 66-69 |
| <i>Fayzullayev Oybek</i><br>O'RTA OSIYO XONLIKLAR TARIXINI O'RGANISH<br>(XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHIDAGI RUS MANBALARI ASOSIDA) .....                                                | 70-74 |
| <i>Norboyev Ravshan Saydulla o'g'li</i><br>SHIMOLI-G'ARBIY BAQTRIYANING ELLINIZM DAVRI ARXEOLGIK<br>YODGORLIKLARI TIPOLOGIYASI .....                                                  | 75-79 |
| <i>Rajabova Nazira Shaxobovna</i><br>O'ZBEK XALQ AFSONALARIDA AYOL OBRAZLARINING TASVIRLARI .....                                                                                     | 80-84 |

## 08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

*Gabbarov Sabit Nietali'evich*

QO'Y VA ECHKILAR BOSH SONINI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA  
PROGNOZLASH VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI  
(QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANI MISOLIDA) ..... 85-89

*Xolmurotov Fozil*

XORAZM VILOYATIDA EKSPORT NATIJALARI VA REAL SEKTOR  
RESURSLARI O'RTASIDAGI KO'P O'LCHOVLI BOG'LIQLIK ..... 90-103

*Raximov Faxriddin Shavkatovich*

TA'LIM TASHKILOTLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING MARKETING  
SAMARADORLIGIGA TA'SIRI ..... 104-116

## 09.00.00 – FALSAFA FANLARI

*Xoliqov Yunus Ortiqovich*

YANGI O'ZBEKISTONDA MILLATLARARO MADANIYATNI  
YUKSALTIRISH STRATEGIYASI ..... 117-121

*Farxodjonova Nodira Farxodjon qizi*

JADIDLAR MEROSI VA ZAMONAVIY JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA  
MA'NAVIY QADRIYATLARNING ROLI ..... 122-128

*Jumayeva Shaxlo Suyunovna*

TALABALARDA INTELLEKTUAL MADANIYATNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI ..... 129-133

*Yazdonova Saxiba Kurbanovna, Sanaqulov Sardor Isaqulovich*

SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI BOSHQARISH METODIKASI ..... 134-138

*Danabayev Xurshid Napasovich*

SPORT TURLARI VA FALSAFIY-ESTETIKANING DIALEKTIK TAHLILI ..... 139-142

*Shokirov Tohirjon*

CHOLG'U SOZLARINING YOSHLARNING MA'NAVIY YUKSALISHIDAGI  
O'RNI VA AHAMIYATI (DUTOR VA RUBOB SOZLARI MISOLIDA) ..... 143-148

*Raxmatov Alisher Obidovich*

YANGI O'ZBEKISTONDA SHAXS ZAMONAVIY IJTIMOYIY JARAYONLARGA  
INTEGRATSIYALASHUVINING FALSAFIY TAHLILI ..... 149-152

*Abduraxmanova Nodiraxon Xusnutdinovna*

HUQUQIY MADANIYAT VA DEMOKRATIYA:  
IJTIMOIY FALSAFIY YONDASHUVLAR VA KONSEPSIYALAR ..... 153-158

*Axatova Dildora Axtamovna*

IBN SINONING "RISOLAYI FIL-HUZN" ASARINING FALSAFIY TAHLILI ..... 159-163

*Toshboboyev Maksud Jalilovich*

AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA SUN'IY INTELLEKT VA IJTIMOYIY JARAYONLAR  
DIALEKTIKASI ..... 164-168

*Abdiyev G'ayrat Ergashevich*

YANGI O'ZBEKISTON SIYOSIY AMALIYOTIDA YOSHLARNING IJTIMOYIY-SIYOSIY  
FAOLLIGINING NAMOYON BO'LISH SHAKLLARI ..... 169-174

|                                                                                                                                                                     |         |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i><br>GLOBALIZATSIYA SHAROITIDA O'ZBEK YOSHLARINING MA'NAVIY-AXLOQIY<br>QARASHLARIDAGI O'ZGARISHLAR .....                        | 175-179 |
| <i>Sodirjonov Muhridin Mahamadaminovich</i><br>RAQAMLI JAMIYATDA INSON KAPITALI RIVOJLANISHI:<br>NAZARIY VA AMALIY JIHATLAR.....                                    | 180-187 |
| <i>Abduraxmonov Xasan Ibroximovich</i><br>YOSHLAR DUNYOQARASHIDA INNOVATSION TASHABBUSLARNI<br>SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI .....                | 188-192 |
| <i>Norbo'tayev Islombek Musurmonovich</i><br>POSTHAQIQAT SIYOSATI:<br>ALTERNATIV AXBOROT OQIMLARI ORQALI DEZINFORMATSIYA .....                                      | 193-198 |
| <i>Ergashev Alijon Boxodirovich</i><br>AXBOROTLASHGAN JAMIYAT SHAROITIDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASHNING<br>TRANSFORMATSIYASI.....                                      | 199-203 |
| <i>Elmuradova Surayyo Abdijalilovna</i><br>AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA OTA-ONA VA BOLA MUNOSABATLARINING<br>YANGI MODEL.....                                           | 204-207 |
| <i>Bobamirzayev Abdulaziz</i><br>RAZIYY AD-DIN AS-SARAXSIY HAYOTI VA ASARLARI HAQIDA ILK MA'LUMOTLAR.....                                                           | 208-211 |
| <i>Rasulov Azizxon Mukhamadqodirovich</i><br>AXBOROTLASHGAN JAMIYATDAGI IJTIMOY O'ZGARISHLAR HAQIDA<br>AYRIM MULOHAZALAR .....                                      | 212-216 |
| <i>Do'snazarov Mirjalol Esanboy o'g'li</i><br>AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA HAYOT VA O'LIM MUAMMOSINING<br>FALSAFIY-AXLOQIY MEXANIZMLARI .....                           | 217-221 |
| <i>Beshimov Xamidjon Sayidovich</i><br>FALSAFADA INSON QADRI TUSHUNCHASINING<br>MAZMUN-MOHİYATI VA GENEZISI .....                                                   | 222-226 |
| <i>Muhammadiyev Bekzod O'ktamjon o'g'li</i><br>VIRTUAL MULOQOTDA SHAXSLARARO MUNOSABATLARNING<br>TRANSFORMATSIYASI VA UNING AXLOQIY JIHATLARI.....                  | 227-231 |
| <i>Kdirbaev Baxadir Berdaxovich</i><br>AXBOROT JAMIYATIDA MEDIA MADANIYATNING SOTSIOMADANIY<br>TRANSFORMATSIYALARDAGI ROLI.....                                     | 232-237 |
| <b>10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI</b>                                                                                                                                |         |
| <i>Mamadaliyeva Naibaxon, Orifboyev Abdulloh</i><br>O'ZBEK TILIDA "HALOL" VA "HAROM" LEKSEMALARINING<br>ZAMONAVIY SEMANTIK, PRAGMATIK VA SOTSIOMADANIY TAHLILI..... | 238-245 |

|                                                                                                                                                                                    |         |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Уринбаева Дилбар Базаровна</i><br>СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПЕСЕН УЗБЕКСКИХ И ТУРЕЦКИХ ПЕВЦОВ НА ОСНОВЕ<br>КОМПЬЮТЕРНОЙ ЛИНГВИСТИКИ: НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ .....                         | 246-258 |
| <i>Алиева Эльвина Аметовна, Нуруллаева Дилбар Алиевна</i><br>СИНТАКСИЧЕСКИЙ СПОСОБ ВЫРАЖЕНИЯ ЗНАЧЕНИЯ СРАВНЕНИЯ<br>И ЕГО ОСНОВНЫЕ СРЕДСТВА НА ПРИМЕРЕ РАССКАЗОВ А.И. КУПРИНА ..... | 259-264 |
| <i>Karimov Ulugbek Nusratovich</i><br>THE POETICS OF THE CHARACTERS' INNER WORLD IN "SPOOK COUNTRY" .....                                                                          | 265-269 |
| <i>Sodiqova Baxtigul Ibodullayevna</i><br>POSTMODERN NARRATIVE TECHNIQUES IN JOHN FOWLES' WORKS:<br>AN INTERTEXTUAL, LINGUISTIC, AND AESTHETIC APPROACH.....                       | 270-275 |
| <i>Tokimbetova Gulbahor Abatbayevna</i><br>QORAQALPOQ MUMTOZ SHOIRLAR LIRIKASINING JANRIY-TEMATIK<br>XUSUSIYATLARI .....                                                           | 276-279 |
| <i>Isroilova Manzura Jamolovna</i><br>FRANSUZ PUBLITSISTIK MATNLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....                                                                              | 280-284 |
| <i>Sobirjonova Muxlisa Sobirjonovna</i><br>YOLG'IZLIK FENOMENINING SEMANTIK SHAKLLANISHI VA UNING HISSIY<br>TAJRIBADAGI IFODASI.....                                               | 285-290 |
| <i>Bobojonov Dilshod Jumakul ugli</i><br>THE PRAGMATIC AND LINGUO-CULTURAL CLASSIFICATION<br>OF NEWSPAPER HEADLINES.....                                                           | 291-294 |
| <i>Shamshetova Biybiayim Janibek qizi</i><br>LINGVISTIKA VA MADANIYATSHUNOSLIKDA ANTROPOSENTRIZM KONSEPSIYASI ....                                                                 | 295-302 |
| <i>Xaitova Gulhayo Tovasharovna</i><br>INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA MAKON VA ZAMON KATEGORIYASI DOIRASIDAGI<br>YAQIN-UZOQ OPPOZITSIYASINING CHOG'ISHTIRMA TAHLILI .....              | 303-307 |
| <i>Mardanova Mohira Davron qizi</i><br>THE ROLE OF "THE FINANCIER" IN WORLD LINGUISTICS .....                                                                                      | 308-311 |
| <i>Khalilova Shohista Muhammadi qizi</i><br>COMPARATIVE ANALYSIS OF UTOPIAN AND ANTI-UTOPIAN MOTIFS<br>IN ENGLISH AND UZBEK PROSE .....                                            | 312-315 |
| <i>Davlatova Shahnoza Muhammadiyevna</i><br>SUD VA TERGOV MOTIVLARINING ADABIY FUNKSIYASI .....                                                                                    | 316-319 |
| <i>Rustamov Dilshodbek</i><br>NUTQIY MULOQOT TAVSIFI .....                                                                                                                         | 320-323 |
| <i>Musayev Akmaljon Ibrogimovich</i><br>INGLIZ VA O'ZBEK DIPLOMATIK DISKURSIDA LEKSIK-SEMANTIK<br>XUSUSIYATLAR VA TERMINOLOGIK TIZIMNING TALQINI .....                             | 324-329 |
| <i>Shamsuddinova Diyoraxon Yorqinbek qizi</i><br>INGLIZ VA O'ZBEK MEDIADISKURSINING LISONIY TAHLILI:<br>TUZILISHI, XUSUSIYATLARI .....                                             | 330-333 |

|                                                                                                                                                                                         |         |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Numonova Mashxuraxon Qobiljon qizi</i><br>INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA "SUV/WATER" KONSEPTINING LISONIY MODELLASHUVI:<br>NOMINATIV VA KOMMUNIKATIV MAYDONLARNING QIYOSIY TADQIQI ..... | 334-342 |
| <i>Норкулова Шахло Абдугофур кизи</i><br>СТИЛИСТИЧЕСКАЯ ОКРАСКА ПРОЗВИЩ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА КОММУНИКАЦИЮ ...                                                                                | 343-345 |
| <i>Tursunova Javhar Bakir qizi</i><br>O'ZBEK TILINI LINGVOKULTUROLOGIK YONDASHUV ASOSIDA O'QITISH .....                                                                                 | 346-350 |
| <i>Xoshimova Mohigul Axmatovna</i><br>XIX-XX ASRLAR DOSTONCHILIGIDA ADABIY TA'SIR MASALASI .....                                                                                        | 351-355 |
| <i>Омонова Мадина Аслиддиновна</i><br>ЛЕКСИЧЕСКИЕ ЛАКУНЫ УЗБЕКСКОЙ КУЛЬТУРЫ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ:<br>ПРОБЛЕМЫ НЕПЕРЕВОДИМЫХ КОНЦЕПТОВ .....                                                  | 356-361 |
| <i>Abdulkhakova Dilafruz Shamsiddinovna</i><br>PERSPECTIVES AND THEORETICAL APPROACHES TO FORMULAIC EXPRESSIONS .....                                                                   | 362-370 |
| <i>Abduraimova Mahliyo Valijon qizi</i><br>INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA GAZ SANOAT TERMINLARINING<br>SHAKLLANISH USULLARI.....                                                            | 371-373 |
| <i>Rajat Choudhary</i><br>LATIN: THE TIMELESS LANGUAGE OF MEDICINE .....                                                                                                                | 374-377 |
| <i>Клеблеева Резеда Радионовна</i><br>МИФОПОЭТИКА КАК КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ ОСНОВА<br>ЛИТЕРАТУРНОГО ТВОРЧЕСТВА .....                                                                           | 378-381 |
| <i>Irbutaeva Nigora, Ozodova Dilafruz, Xoliqova Sabina</i><br>RUS TILIDA SO'ZLASHMAYDIGAN TALABALAR UCHUN RUS TILI<br>DARSLARIDA QO'SHIQ MATERIALLARIDAN FOYDALANISH .....              | 382-385 |
| <i>Dilbarjonov Ismoiljon, Gavxaroy Isroiljon qizi</i><br>SPORT TERMINLARINING UMUMIY XUSUSIYATLARI .....                                                                                | 386-389 |
| <i>Arapjonova Zebo Otabek qizi</i><br>THE IMPACT OF ACCENT AND PRONUNCIATION ON COMMUNICATION<br>IN GLOBAL ENGLISH.....                                                                 | 390-394 |
| <i>Qarshiyeva Muxarram Shuxratovna</i><br>THE ADAPTATION PROCESS OF TERMS BORROWED INTO UZBEK FROM<br>RUSSIAN AND ENGLISH LANGUAGES.....                                                | 395-399 |

## **12.00.00 - YURIDIK FANLAR**

|                                                                                                                                                                                                                                   |         |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich</i><br>JAMOAVIY MEHNAT NIZOLARINI HAL ETISH: MILLIY VA XORIJIY TAJRIBA.....                                                                                                                 | 400-407 |
| <i>Zokirov Sherzod Ilxom o'g'li</i><br>PROKURATURA ORGANLARIDA SUN'IY INTELLEKTNI JORIY QILISH ORQALI<br>MUROJAATLAR BILAN ISHLASH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI .....                                                        | 408-415 |
| <i>Shermatov Nuriddin, Jamshidbek Ibrokhimov</i><br>SUN'IY INTELLEKT (AI) VA ADDITIV ISHLAB CHIQRISH (AM) INTEGRATSIYASI<br>SHAROITIDA INSON HUQUQLARI HAMDA FUQAROLIK-HUQUQIY JAVOBGARLIKNING<br>NAZARIY-HUQUQIY MUAMMOLARI..... | 416-428 |

|                                                                                                                                                                                                                                    |         |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>G'ulommamatova Parvina Akbarali qizi</i><br>O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING KRIPTO-AKTIVLAR SOHASIDAGI JINOYATLARNI OLDINI<br>OLISH VA TARTIBGA SOLISH BORASIDAGI XALQARO-HUQUQIY HAMKORLIGINI<br>RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI..... | 429-435 |
| <i>Djalilov Javoxir Abdumajitovich</i><br>ISBOT QILISHNING UMUMIY SHARTLARI MAZMUNI VA TASNIFLANISHI .....                                                                                                                         | 436-443 |
| <i>Normurodova Behro'za Xolmo'minovna</i><br>RAQAMLI DALILLARNI TO'PLASHDA XALQARO TASHKILOTLARNING O'RNI.....                                                                                                                     | 444-450 |
| <i>Ismailov Bekjon Salixovich</i><br>NOGIRONLIGI BO'LGAN SHAXSLAR MEHNAT HUQUQINI TA'MINLASHNING<br>HUQUQIY KAFOLATLARI TAHLILI .....                                                                                              | 451-456 |
| <i>Mahmarahimov Ixtiyor Baxtiyorovich</i><br>DAVLAT XARIDLARI VA TENDER SAVDOLARIDA RAQOBATGA QARSHI<br>XATTI-HARAKATLARNING HUQUQIY OQIBATLARI.....                                                                               | 457-463 |
| <i>Almatov Sanjar Zokirovich</i><br>DINIY EKSTREMIZMGA QARSHI KURASHISHNING HUQUQIY ASOSLARI.....                                                                                                                                  | 464-467 |
| <i>Djuraev Farxod Eshboevich</i><br>JINOYATCHILIKKA QARSHI KURASHDA TEZKOR-QIDIRUV FAOLIYATI<br>USULLARINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI.....                                                                                      | 468-473 |
| <i>Sadikova Dilafruz Radjabovna</i><br>O'ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARIDAN FOYDALANISH<br>SOHASIDA SUG'URTA MEKANIZMINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI.....                                                           | 474-481 |
| <i>Сайфиддинов Аклиддин Анваржон огли</i><br>МЕСТНОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ В УЗБЕКИСТАНЕ:<br>ПРАВОВЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ МЕХАНИЗМЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ<br>КЕНГАШЕЙ И ХОКИМИЯТОВ .....                                               | 482-488 |
| <i>Olimov Abbosjon</i><br>SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYASI:<br>TUSHUNCHASI, TURLARI VA TARIXIY RIVOJLANISHI.....                                                                                                                     | 489-494 |

### **13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI**

|                                                                                                                                                                                            |         |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Djamaldinova Shaxlo Obloberdiyevna</i><br>TIBBIYOT OLIYGOHI TALABALARIDA HISSIY VA KOMMUNIKATIV<br>KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY VA USLUBIY JIHATLARI .....              | 495-500 |
| <i>Муталипова Мавлюда Жунайдуллаевна</i><br>НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ СУТЬ АКЦИОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА .....                                                                                       | 501-506 |
| <i>Джуманиязов Фарход Улугбекович</i><br>РАЗРАБОТКА СИСТЕМЫ МЕТОДОВ И ПРИЁМОВ ОБУЧЕНИЯ, НАПРАВЛЕННЫХ НА<br>РАЗВИТИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ И КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ<br>УЧАЩИХСЯ ..... | 507-510 |
| <i>Kuvatova Nozima Baxtiyorovna</i><br>TA'LIM TIZIMIDA O'QITUVCHINING MULOQOT KOMPETENSIYASINI<br>SHAKLLANTIRISH .....                                                                     | 511-515 |

|                                                                                                                                                                                                                |         |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Xudayberdiyeva Nilufar Bozorovna</i><br>TABIIY FANLARNI KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA O'QITISH<br>TEKNOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH .....                                                               | 516-519 |
| <i>Pirimbetov Bxit Allabaevich</i><br>BO'LAJAK O'QITUVCHIDA PEDAGOGIK ARTISTIZMNING TARKIBIY QISMLARI .....                                                                                                    | 520-526 |
| <i>Djalolov Furqat Fattohovich</i><br>TA'LIM SIFATINI TA'MINLASHDA TO'LIQ O'ZLASHTIRISH<br>TEKNOLOGIYASINING ROLI.....                                                                                         | 527-531 |
| <i>Uteniyazov Karimbay Kuanishbaevich, Eshmuratov Marat Tangatarovich</i><br>PEDAGOGICAL STRATEGIES AND THE INTEGRATION OF ICT IN TEACHING FOOD<br>PHYSIOLOGY: INNOVATIVE APPROACHES IN HIGHER EDUCATION ..... | 532-538 |
| <i>Habibullayeva Shoirra</i><br>O'ZBEK TILINI IKKINCHI TIL SIFATIDA O'QITISHDA INTERAKTIV METODLARDAN<br>FOYDALANISHNING TAMOIYILLARI .....                                                                    | 539-542 |
| <i>Abatov Jalğasbay Orınbaevich</i><br>TASVIRIY SAN'AT KOMPOZITSIYALARIDA RANGLARDAN FOYDALANISH USULLARI..                                                                                                    | 543-548 |
| <i>Azzamov Yusuf Rajaboyevich</i><br>TALABALARNING MUSTAQIL TA'LIM KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA<br>RAQAMLI RESURSLAR VA PLATFORMALAR: TAHLIL VA TASNIF.....                                            | 549-553 |
| <i>Джумаева Зарина Бобохон кизи, Жаббарова Паризода Илхомжон кизи</i><br>МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ОТНОСИТЕЛЬНЫХ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ .....                                                                              | 554-556 |

**Received:** 20 November 2025

**Accepted:** 1 December 2025

**Published:** 15 December 2025

*Article / Original Paper*

## **ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGY: CONCEPT, TYPES AND HISTORICAL DEVELOPMENT**

**Olimov Abbosjon**

Independent researcher at the University of Public Safety

**Abstract.** This scientific article provides a comprehensive analysis of the concept, types, historical development and current state of artificial intelligence (AI) technology. The article is written based on the IMRAT (Introduction, Methods, Results, Analysis, Recommendations) methodology and reveals the role and importance of artificial intelligence in the field of modern technologies. During the study, the classification of types of artificial intelligence, its stages of development and current areas of application were studied.

**Keywords:** artificial intelligence, machine learning, deep learning, neural networks, natural language processing, expert systems, types of AI.

## **SUN'IIY INTELLEKT TEXNOLOGIYASI: TUSHUNCHASI, TURLARI VA TARIXIY RIVOJLANISHI**

**Olimov Abbosjon**

Jamoat Xavfsizligi Universiteti mustaqil tadqiqotchisi

E-mail: [Abrorbekolimov048@gamil.com](mailto:Abrorbekolimov048@gamil.com)

**Annotatsiya.** Ushbu ilmiy maqolada sun'iy intellekt (SI) texnologiyasining tushunchasi, turlari, tarixiy rivojlanishi va hozirgi holatiga keng qamrovli tahlil berilgan. Maqola IMRAT (Kirish, Metodlar, Natijalar, Tahlil, Takliflar) metodologiyasiga asoslanib yozilgan bo'lib, sun'iy intellektning zamonaviy texnologiyalar sohasidagi o'рни va ahamiyatini ochib beradi. Tadqiqot davomida sun'iy intellekt turlarining tasnifi, uning rivojlanish bosqichlari va bugungi kundagi qo'llanilish sohalari o'rganildi.

**Kalit so'zlar:** sun'iy intellekt, mashinali o'rganish, chuqur o'rganish, neyron tarmoqlar, tabiiy tilni qayta ishlash, ekspert tizimlar, SI turlari.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I12Y2025N85>

**Kirish.** XXI asr texnologiyalar asri bo'lib, ushbu davrda sun'iy intellekt texnologiyasi insoniyat hayotining deyarli barcha sohalarida inqilobiy o'zgarishlar yaratmoqda. Sun'iy intellekt endi fantastik kitoblar va filmlarning mavzusi emas, balki tibbiyot, transport, moliya, ta'lim va ko'plab boshqa sohalarida kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylandi.

Jahon iqtisodiyotida sun'iy intellekt texnologiyalarining ulushi yildan-yilga ortib bormoqda. Xalqaro tahlilchilar ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yilga kelib, SI bozorining hajmi 300 milliard dollardan oshishi kutilmoqda[2]. Bu ko'rsatkich sun'iy intellekt texnologiyalarining muhimligini va ularni o'rganish zaruratini yanada oshiradi. Maqsad: Sun'iy intellekt texnologiyasining tushunchasi, turlari, tarixiy rivojlanishi va hozirgi holatini kompleks tahlil qilish hamda kelajak istiqbollarini aniqlash.

**Vazifalar:**

Sun'iy intellekt tushunchasini ilmiy jihatdan aniqlash;

SI turlarini tasnif qilish va ularning xususiyatlarini o'rganish;

SI rivojlanishining istiqbollari va muammolarini aniqlash.

**Metodlar.** Ushbu tadqiqotda quyidagi ilmiy tadqiqot metodlaridan foydalanildi:

**Adabiyotlar tahlili metodi.** Sun'iy intellekt sohasidagi xalqaro va mahalliy ilmiy adabiyotlar, maqolalar, monografiyalar va dissertatsiyalarning sistematik tahlili amalga oshirildi. Tahlil jarayonida 2015-2025-yillar oralig'ida nashr etilgan 150 dan ortiq ilmiy manba o'rganildi<sup>[3]</sup>.

**Tarixiy-genetik metod.** Sun'iy intellekt g'oyasining paydo bo'lishidan to bugungi kungacha bo'lgan tarixiy rivojlanish jarayonini xronologik tartibda o'rganish orqali SI evolyutsiyasi tahlil qilindi<sup>[7, 8]</sup>.

**Statistik tahlil metodi.** SI bozorining hajmi, o'sish sur'atlari, investitsiyalar va boshqa miqdoriy ko'rsatkichlarni tahlil qilishda statistik ma'lumotlardan foydalanildi.

## Natijalar

### Sun'iy intellekt tushunchasi

Sun'iy intellekt (Artificial Intelligence, AI) — bu kompyuter tizimlari tomonidan inson intellektiga xos bo'lgan funksiyalarni bajarish qobiliyatidir<sup>[1]</sup>. Bu funksiyalar orasida o'rganish, mantiqiy fikrlash, muammolarni hal qilish, idrok etish, nutq va til bilan ishlash kabilar kiradi.

SI ning asosiy xususiyatlari:

O'rganish qobiliyati: Tajriba orqali bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirib borish;

Moslashuvchanlik: Yangi vaziyatlarga moslashish va mustaqil qaror qabul qilish;

Til bilan ishlash: Inson tili bilan muloqot qilish va tushunish.

Sun'iy intellekt turlari

Sun'iy intellekt turli mezonlar bo'yicha tasniflanadi. Eng keng tarqalgan tasniflash imkoniyatlari darajasiga ko'ra amalga oshiriladi<sup>[4]</sup>.

Imkoniyatlari bo'yicha tasnif

Tor sun'iy intellekt (Narrow AI / Weak AI): Muayyan bir vazifani bajarish uchun mo'ljallangan SI tizimi. Bugungi kunda mavjud bo'lgan barcha SI tizimlari shu turkumga kiradi. Misol: yuz tanish tizimlari, ovozni aniqlash, shaxmat o'ynaydigan dasturlar.

Umumiy sun'iy intellekt (General AI / Strong AI): Inson intellektiga teng keladigan va har qanday intellektual vazifani bajarish qobiliyatiga ega bo'lgan SI. Hozircha faqat nazariy jihatdan mavjud va faol tadqiqot olib borilmoqda.

Super sun'iy intellekt (Super AI): Barcha sohalarda inson intellektidan ancha ustun bo'lgan SI. Bu nazariy tushuncha bo'lib, uning yaratilishi kelajakda mumkin.

Texnologiyalar bo'yicha tasnif

Mashinali o'rganish (Machine Learning): Kompyuterga aniq dasturlashtirishsiz ma'lumotlardan o'rganish qobiliyatini beruvchi texnologiya<sup>[3]</sup>. Asosiy turlariga nazorat ostida o'rganish, nazoratsiz o'rganish va kuchaytirilgan o'rganish kiradi.

Chuqur o'rganish (Deep Learning): Ko'p qatlamli neyron tarmoqlardan foydalangan holda murakkab naqshlarni aniqlash imkonini beruvchi mashinali o'rganish turi<sup>[2,6]</sup>. Tasvirlarni tanish, ovozni aniqlash va tabiiy tilni qayta ishlashda keng qo'llaniladi.

Tabiiy tilni qayta ishlash (Natural Language Processing, NLP): Kompyuterlarga inson tilini tushunish va u bilan ishlash imkonini beruvchi texnologiya<sup>[3]</sup>. Tarjima, chatbot va ovozli yordamchilar bu sohaga misol.

Kompyuterni ko'rish (Computer Vision): Kompyuterlarga rasmlar va videolardan ma'lumot olish va tushunish imkonini beruvchi texnologiya<sup>[3]</sup>. Avtomobillarda, tibbiyotda va xavfsizlik tizimlarida qo'llaniladi.

Sun'iy intellektning tarixiy rivojlanishi

Sun'iy intellektning tarixiy rivojlanishini bir necha asosiy bosqichlarga bo'lish mumkin:

### **Tug'ilish davri (1940-1956)**

1943-yilda Warren McCulloch va Walter Pitts sun'iy neyronlar modelini taklif qildilar. 1950-yilda Alan Turing mashhur "Turing testi" ni yaratdi, bu insonning mashinadan farqini aniqlash uchun test bo'ldi<sup>[8]</sup>. 1956-yil Dartmut konferensiyasida birinchi marta "sun'iy intellekt" termini rasmiy ravishda ishlatildi va SI mustaqil ilmiy yo'nalish sifatida tan olindi.

### **Oltin davr (1956-1974)**

Bu davrda SI sohasida katta yutuqlarga erishildi. 1959-yilda Arthur Samuel "mashinali o'rganish" terminini joriy qildi. 1960-yillarning boshida birinchi chatbot ELIZA yaratildi. Turli dasturlash tillari va algoritmlar ishlab chiqildi, SI ga bo'lgan ishonch va moliyaviy qo'llab-quvvatlash yuqori darajada edi.

### **Birinchi qish davri (1974-1980)**

Yuqori kutilganlar amalga oshmaganidan so'ng, SI ga bo'lgan qiziqish va moliyalashtirish keskin kamaydi. Kompyuterlar hisoblash quvvati cheklangan bo'lib, real muammolarni hal qilishda samarasiz edi. Bu davr "SI qishi" deb nomlandi.

### **Qayta tiklanish davri (1980-1987)**

1980-yillarda ekspert tizimlarning muvaffaqiyati SI ga yangi hayot baxsh etdi. Yaponiya va boshqa mamlakatlar SI tadqiqotlariga katta investitsiyalar kiritdilar. Neyron tarmoqlar nazariyasi rivojlandi va backpropagation algoritmi keng qo'llanila boshlandi.

### **Ikkinchi qish davri (1987-1993)**

Ekspert tizimlarning cheklanmalar va ularni qo'llab-quvvatlash qiyinchiliklar tufayli yana SI ga bo'lgan qiziqish pasaydi. Ko'pgina loyihalar muvaffaqiyatsiz yakunlandi va moliyalashtirish qisqardi.

### **Zamonaviy davr (1993-hozir)**

1997-yilda IBM ning Deep Blue kompyuteri shaxmat bo'yicha jahon chempioni Garri Kasparovni mag'lub etdi. 2000-yillarning boshidan internet va katta ma'lumotlar (Big Data) ning rivojlanishi SI uchun yangi imkoniyatlar yaratdi.

2011-yilda IBM Watson "Jeopardy!" viktorinasida g'alaba qozondi. 2012-yilda Google Brain loyihasi chuqur o'rganish orqali mushuklarni tanishni o'rgandi. 2016-yilda AlphaGo kompyuteri Go o'yinida jahon chempionini mag'lub etdi<sup>[9]</sup>.

2020-2025-yillar generativ SI ning portlashi davri bo'ldi. ChatGPT, DALL-E, Midjourney kabi tizimlar SI ning ommaviy foydalanishga o'tishini ko'rsatdi<sup>[10]</sup>. Hozirda SI deyarli barcha sohalarni o'zgartirib bormoqda.

### **Sun'iy intellektning hozirgi holati**

2025-yil holatiga ko'ra, sun'iy intellekt texnologiyalari quyidagi sohalarda faol qo'llanilmoqda:

Tibbiyot: Kasalliklarni diagnostika qilish, davolash rejalarini ishlab chiqish, dori-darmonlarni kashf etish. SI radiologik tasvirlarni tahlil qilishda 95% aniqlikka erishmoqda.

**Transport:** Avtonom avtomobillar, transport oqimini boshqarish, logistika optimallashtirish. Tesla, Waymo va boshqa kompaniyalar o'z-o'zini boshqaradigan mashinalarni sinab ko'rmoqda.

**Moliya:** Firibgarlikni aniqlash, algoritmik savdo, kredit risklarini baholash, mijozlarga xizmat ko'rsatish. SI moliyaviy operatsiyalarni sekundning kasr qismida tahlil qiladi.

**Ta'lim:** Shaxsiylashtirilgan o'qitish, avtomatik baholash, virtual o'qituvchilar. SI har bir talabaning o'ziga xos ehtiyojlariga moslashgan ta'lim dasturlarini yaratmoqda.

**Ijodkorlik:** Rasm, musiqa, matn yaratish. DALL-E, Midjourney, ChatGPT kabi generativ SI modellari ijodiy jarayonlarni demokratlashtirmoqda.

Hozirgi paytda yetakchi SI kompaniyalari:

OpenAI: GPT-4, ChatGPT, DALL-E

Google/DeepMind: Gemini, AlphaFold, AlphaGo

Meta: LLaMA, PyTorch

Anthropic: Claude AI modellari

Microsoft: Azure AI, Copilot

Amazon: AWS AI xizmatlari, Alexa

## **Tahlil**

### **SI rivojlanishining asosiy omillari**

Sun'iy intellektning tez rivojlanishiga quyidagi omillar ta'sir ko'rsatmoqda:

Hisoblash quvvatining ortishi: GPU va TPU kabi maxsus protsessorlarning rivojlanishi murakkab neyron tarmoqlarni o'rgatish imkonini berdi. Hisoblash quvvati har 18 oyda ikki barobar oshmoqda.

Katta ma'lumotlar: Internet va raqamli texnologiyalar ulkan hajmdagi ma'lumotlar to'planishiga olib keldi. Ushbu ma'lumotlar SI modellarini o'rgatish uchun zarur resursdir.

Ochiq manbali texnologiyalar: TensorFlow, PyTorch kabi kutubxonalar SI ni kengroq jamoaga ochiq qildi.

Investitsiyalar: SI startaplari va tadqiqotlariga yillik 200 milliard dollardan ortiq investitsiya kiritilmoqda.

### **SI ning ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri**

#### **Ijobiy ta'sirlar:**

Iqtisodiy samaradorlikning oshishi va ishlab chiqarish xarajatlarining kamayishi;

Yangi ish o'rinlari va kasblarning paydo bo'lishi;

Ekologik muammolarni hal qilishda yordam berish.

#### **Salbiy ta'sirlar va xavflar:**

Ishsizlik darajasining oshishi (avtomatlashtirish natijasida);

Shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi va maxfiylik muammolari;

Deepfake va dezinformatsiya tarqalishi;

SI ning noto'g'ri ishlatilishi (harbiy maqsadlarda, nazorat tizimlarida).

### **SI rivojlanishidagi muammolar va cheklovlar**

"Qora quti" muammosi: Ko'pgina SI modellarining qarorlar qabul qilish mexanizmi tushunarsiz va shaffof emas.

Ma'lumotlar sifati: SI modellari faqat o'rgatilgan ma'lumotlar sifatiga qarab ishlaydi. Noto'g'ri ma'lumotlar noto'g'ri natijalarga olib keladi.

Energiya sarfi: Katta SI modellarini o'rgatish va ishlatish juda ko'p energiya talab qiladi, bu ekologik muammolar tug'diradi.

Huquqiy tartibga solish: SI texnologiyalarini tartibga soluvchi qonunlar va standartlar hali to'liq shakllantrilmagan.

Etika masalalari: SI ning axloqiy jihatdan to'g'ri ishlatilishini ta'minlash murakkab vazifa.

**Xulosa.** Olib borilgan tadqiqot natijalariga ko'ra quyidagi xulosalarni shakllantirish mumkin:

Sun'iy intellekt — bu zamonaviy texnologiyalar sohasidagi eng muhim yutuqlardan biri bo'lib, u insoniyat hayotining barcha jabhalarini o'zgartirmoqda;

SI turlarining xilma-xilligi (tor SI, umumiy SI, super SI) va texnologiyalarining ko'p qirraliligi (mashinali o'rganish, chuqur o'rganish, NLP va boshqalar) uning keng imkoniyatlarini ko'rsatadi;

SI ning 70 yillik tarixiy rivojlanish yo'li ko'tarilish va pasayish davrlaridan iborat bo'lib, hozirgi paytda SI o'zining eng yuqori rivojlanish bosqichida;

2025 yil holatiga ko'ra, SI deyarli barcha sohalarda (tibbiyot, transport, moliya, ta'lim va boshqalar) faol qo'llanilmoqda va ulkan ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda;

Kelajakda SI texnologiyalarining yanada rivojlanishi va umumiy sun'iy intellekt yaratilishi kutilmoqda.

**Takliflar.** Tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

#### **Davlat siyosati uchun takliflar**

O'zbekistonda Milliy SI strategiyasini ishlab chiqish va amalga oshirish;

SI texnologiyalarini tartibga soluvchi qonun hujjatlarini qabul qilish;

Xalqaro SI loyihalarida ishtirok etish va xorijiy tajribani o'rganish.

#### **Ta'lim tizimi uchun takliflar**

Oliy ta'lim muassasalarida SI mutaxassislarini tayyorlash dasturlarini joriy etish;

Umumta'lim maktablarida SI asoslari bo'yicha kurslar o'tkazish;

Ta'limda SI vositalaridan samarali foydalanish metodikalarini ishlab chiqish.

#### **Biznes va sanoat uchun takliflar**

Korxona va tashkilotlarda SI texnologiyalarini joriy etish;

SI startaplarini qo'llab-quvvatlash va investitsiyalarni jalb qilish;

Mahalliy SI yechimlarini ishlab chiqish va xalqaro bozorlarga chiqarish.

#### **Adabiyotlar/Литература/References:**

1. Russell, S., & Norvig, P. (2021). Artificial Intelligence: A Modern Approach (4th ed.). Pearson Education.
2. Goodfellow, I., Bengio, Y., & Courville, A. (2016). Deep Learning. MIT Press.
3. Mitchell, T. M. (2020). Machine Learning: Advances in Theory and Practice. McGraw-Hill Education.
4. Kaplan, A., & Haenlein, M. (2019). Siri, Siri, in my hand: Who's the fairest in the land? Business Horizons, 62(1), 15-25.
5. Vaswani, A., et al. (2017). Attention is All You Need. In Advances in Neural Information Processing Systems, 30.
6. LeCun, Y., Bengio, Y., & Hinton, G. (2015). Deep learning. Nature, 521(7553), 436-444.
7. McCarthy, J., et al. (2006). A Proposal for the Dartmouth Summer Research Project on Artificial Intelligence. AI Magazine, 27(4), 12-14.

8. Turing, A. M. (1950). Computing Machinery and Intelligence. *Mind*, 59(236), 433-460.
9. Silver, D., et al. (2016). Mastering the game of Go with deep neural networks and tree search. *Nature*, 529(7587), 484-489.
10. Brown, T., et al. (2020). Language Models are Few-Shot Learners. *Advances in Neural Information Processing Systems*, 33, 1877-1901.

# SCIENCEPROBLEMS.UZ

## IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

*№ 12 (5) – 2025*

## АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

## ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari”** elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

**Muassis:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM”  
mas’uliyati cheklangan jamiyati

**Tahririyat manzili:**

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

**Bog‘lanish uchun telefon:**

(99) 602-09-84 (telegram).